

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 13/2001 vp**

**Hallituksen esitys laiksi puolustusvoimista an-
netun lain muuttamisesta**

Puolustusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä maaliskuuta 2001 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta (HE 18/2001 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi puolustusvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto puolustusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos, lainsäädäntöjohtaja Seppo Kipinoinen, puolustusministeriö
- professori (emeritus) Antero Jyränki
- professori Olli Mäenpää.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan puolustusvoimien päällystön koulutusjärjestelmän uudistamiseen liittyen, että laista poistetaan lakkautettavaa Maanpuolustusopistoa koskevat sääntelyt. Esityksessä ehdotetaan lakiin lisättäväksi säännös, joka mahdollistaa Maanpuolustuskorkeakoulun koulutusohjelmien osien suorittamisen muissa sotilaslaitoksissa. Lisäksi ehdotetaan valtuussäännöstä, jonka mukaan puolustusministeriön asetuksella säädetään aina määrääjäksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautuksen tukemisesta.

Uuden perustuslain vuoksi ehdotetaan Maanpuolustuskorkeakoulun perustutkinto-osaston opiskelijan ikärajoja ja palvelussitoumusta koskevat sääntelyt nostettavaksi lain tasolle. Samalla upseerin peruskoulutukseen valittavan yläikä-

raja ehdotetaan nostettavaksi 24 vuodesta 26 vuoteen.

Lakiin ehdotetaan lisäksi säännöstä, jonka mukaan puolustusvoimien tehtävänä on osaltaan huolehtia hallinnonalan kansainvälisestä toiminnasta.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2001.

Esityksen säätämisyjärjestysperustelujen mukaan lakiehdotuksen perustuslakiin ja erityisesti perusoikeusjärjestelmään liittyviä säännöksiä on pidettävä siten hyväksyttävänä ja välttämättöminä, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus on kuitenkin pitänyt tärkeänä, että perustuslakivaliokunnalle varataan tilaisuus antaa esityksestä lausunto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tukijärjestelyt. Lain 7 §:ään lisättäväksi ehdotettu uusi 2 momentti koskee aina määrääjäksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumisen tukemista. Tästä säädetään ehdotuksen mukaan puolustusministeriön asetuksella, minkä lisäksi pääesikunnan päätöksellä määrätään tarkemmin etuuksien kertymisestä ja hallinnoinnista. Ehdotus on valtiosääntöoikeudellisesti huomionarvoinen perustuslain 80 §:n 1 momentin takia.

Kyseisen perustuslainkohdan mukaan lailla on säädettävä muun muassa yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Uudelleen kouluttautumisen tukemista merkitsevistä etuuksista ei kuitenkaan ehdotuksen valossa säädettäisi laissa lainkaan. Vain esityksen perusteluissa mainitaan koulutustuki ja palvelussuhdekorvaus. Näiden etuuksien perusteiden määrittäminen laissa muodostuu edellytykseksi lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisympäristössä. Sama koskee mahdollisesti tarvittavia etuuksien takaisinperintäsäännöksiä. — Jos lakia täsmennetään tällaisin säännöksin, ovat ehdotuksen mukaiset valtuussäännökset asianmukaiset perustuslain 80 §:n kannalta.

Maanpuolustuskorkeakoulun oppilaiden yläikärajat. Lakiehdotuksen 10 a §:n 1 momentin säännökset koskevat muun muassa Maanpuolustuskorkeakouluun otettavien oppilaiden yläikärajoja. Niistä voidaan poiketa erityisistä syistä. Sääntelyä perustellaan puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien hoitamisesta ja virkarakenteesta sekä reservin muodostamisesta käsin. Myös upseerin tehtävien asettamilla fyysisillä vaatimuksilla ja koulutusjärjestelmän vaatimuksilla samoin kuin koulutushenkilöstön ikärakenteen pitämällä nuorena on merkitystä

Yläikärajan säätäminen on tällaisessa yhteydessä valtiosääntöoikeudellisesti mahdollista perustuslain 6 §:n 2 momentin estämättä. Ehdotetusta sääntelystä ei muutoinkaan ole huomauttamista, sillä momentista ilmenee, että oppilai-

den hyväksyminen ja siten myös säädetyistä yläikärajoista poikkeamisvalta kuuluu rehtorin toimivaltaan. Säännöksessä tarkoitettuja erityisiä syitä on puolestaan selvitetty asianmukaisella tavalla perusteluissa.

Palvelussitoumus. Lakiehdotuksen 10 b §:n 1 momentti koskee koulutukseen hyväksytyt velvollisuutta antaa palvelussitoumus siitä, että hän palvelee puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa koulutuksen alkamispäivästä tai tutkinnon suorittamispäivästä lukien pääesikunnan määräämän ajan. Palvelussitoumus on valtiosääntöoikeudellisesti arvioiden perusoikeusrajoitus, joka kohdistuu perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja 18 §:n 1 momentissa turvattuun oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Ehdotettu palvelussitoumusjärjestely on valiokunnan mielestä ymmärrettävä, koska Maanpuolustuskorkeakoulussa opiskeleville kadeteille annetaan maksuttoman opiskelun ajaksi korvauksetta muun muassa opetus, majoitus, muonitus ja vaatetus.

Valiokunta pitää tällaista tilannetta sinänsä hyväksyttävänä perusteena palvelussitoumuksen ja siitä johtuvan perusoikeusrajoituksen säätämiseksi. Oleellisempaa säätämisympäristössä on, että lakiehdotus ei täytä perusoikeusrajoitukseen kohdistuvaa tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimusta ja että samalla myös suhteellisuusvaatimuksen toteutuminen jää lain tasolla varmistamatta. Palveluvelvoite jää nimittäin esityksessä määrittelemättä kestoaltaan, täsmennyksittä sisällöltään ja avoimeksi taloudellisilta ehdoiltaan.

Tavallisen lainsäädäntöjärjestyksen edellytyksenä on, että laissa säädetään sitoumuksessa tarkoitettujen palvelun enimmäisaika ja tämän palvelussuhteen perusehdot sen lakkaaminen mukaan luettuna. Laissa tulee säätää myös palvelussuhdetta koskevien riitaisuuksien ratkaisemisesta. Lisäksi 10 b §:n 2 momentin johdosta on huomattava, että palvelussitoumuksen rikkomiseen liittyvästä korvausvelvollisuudesta on pe-

rusteiden osalta säädettävä laissa eikä asia voi jäädä pääesikunnan määräysten varaan. Myös korvausvelvollisuuteen kytkeytyviä oikeusturvajärjestelyjä tulee tarvittaessa selventää laissa.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavalisen lain säätämisyksityksessä, jos valiokunnan lakiehdotuksen 7 §:n 2 momentista ja 10 b §:stä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 30 päivänä maaliskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Paula Kokkonen /kok	Pekka Nousiainen /kesk
vpj.	Riitta Prusti /sd	Heli Paasio /sd
jäs.	Tuija Brax /vihr	Osmo Puhakka /kesk
	Klaus Hellberg /sd	Pekka Ravi /kok
	Gunnar Jansson /r	Markku Rossi /kesk
	Jouko Jääskeläinen /skl	Petri Salo /kok
	Jouni Lehtimäki /kok	Arto Seppälä /sd
	Johannes Leppänen /kesk	vjäs. Jukka Mikkola /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jarmo Vuorinen.